

نور خوزستان آنلاین: www.NoorDaily.ir
روایات عمومی: NoorDaily@yahoo.com

شعری که نماد عزاداری

محرم شد

یک شعر است ولی تأثیری بیش از یک شعر در فرهنگ شیعی و عزاداری ماه محرم داشته است؛ «باز این چه شورش است که در خلق عالم است؟/ باز این چه نوحه و چه عزا و چه ماتم است؟»

به گزارش ایستنا، حماسه عاشورا در طی قرن‌ها اثر بسزایی در شعر و ادبیات فارسی داشته است. در میان آثار خلق‌شده در این باره نیز مرثیه معروف محتشم کاشانی جایگاه منحصر به فردی دارد. «باز این چه شورش است که در خلق عالم است؟/ باز این چه نوحه و چه عزا و چه ماتم است؟» که خود از حماسه عاشورا نماد پذیرفته حالا سال‌ها است که به نماد عزاداری محرم تبدیل شده. عده‌ای بر این باورند که این سونگامه اثری بیش از یک شعر داشته است.

محتشم باعث شد پادشاهان به شرعهای مذهبی روی آورند

کمال‌الدین علی محتشم کاشانی مقلب به «شمس الشعراء» در سال ۹۰۵ ه‍.ق در نراق کاشان متولد شد. او از شاعران مشهور قرن دهم هجری و بیشتر دوران زندگی‌اش را در کاشان ساکن بود. او هم دوره با شاه طهماسب صفوی و فرزندانش بوده. محتشم بزرگ و شغریاف بود و از پیروان مکتب وقوع در شعر محسوب می‌شود. او در نوجوانی و جوانی به مطالعه علوم دینی و ادبی پرداخت. از محتشم «دیوان شعر» «جلالیه»، «نقل عشاق»، «ضروریات» و «معنیات» به جا مانده است.

ترکیب‌بند «باز این چه شورش است» که نام محتشم را در تاریخ ماندگار کرده، از کتاب کلیات او است که در وزن «مفعول فاعلات مقاعیل فاعلن» سروده شده است.
مشفق کاشانی درباره محتشم گفته است که پاک، اعتقاد، استواری و محبت او به اهل بیت باعث شد که برخی پادشاهان صفوی از جمله شاه طهماسب به اشعار مذهبی روی آورند. او معتقد بود که ترکیب‌بند معروف این شاعر پرآوازه مرثیه‌سرای ایران در رنای حسین (ع) و شهدای کربلا در بین تشیع و به‌ویژه فارسی‌زبانان زبان زد شد و توجه بسیاری از شاعران را به‌خود جلب کرد.

در مقاله‌های مختلفی به بررسی مرثیه مشهور محتشم از زوایای گوناگون و نیز قیاس آن با شعر دیگر مرثیه‌سرایان پرداخته شده است. در مقاله «بررسی تطبیقی رنای امام

حسین(ع) در شعر شریف رضی و محتشم کاشانی» که توسط محمودرضا توکلی‌محمدی و محسن قربانی‌حسناوردی نوشته و در نشریه ادبیات تطبیقی دانشگاه شهید باهنر منتشر شده، آمده است: سوگ‌نامه یا سوگ‌سروده که در زبان عربی از آن به مرثیه یاد می‌شود، در زمره انواع شعر غنایی قرار دارد. سوگ‌سروده آن‌گاه که رنگ و بوی دینی و مذهبی به خود گیرد، غالباً با عاطفه‌ای حقیقی همراه است. سوگ‌نامه‌های عاشورایی را ماندگارترین نمونه‌های مرثیه به شمار می‌آیند. شریف رضی و محتشم کاشانی، به عنوان دو شاعر معروف در مرثیه‌سرایی عاشورا، اشعار ماندگار و تأثیرگذاری را در این زمینه از خود بر جای گذاشته‌اند. در میان مرثیه‌های این دو شاعر مشهور، مضامین یکسان فراوانی به چشم می‌خورد.

در این مقاله عنوان شده است که شریف رضی و محتشم کاشانی از شاعران معروف ادب عربی و فارسی به شمار می‌روند که در مورد واقعه کربلا نیز اشعاری دارند. در مورد مرثای عاشورایی آن‌ها باید گفت که هر دو شاعر در این اشعار خود، به گونه‌ای بسیار زیبا به وقایع روز عاشورا و حوادث پس از آن پرداخته‌اند. آن‌جا که هر دو شاعر از شاعران اهل بیت به شمار می‌آیند و در رنای ایشان اشعار فراوانی دارند، بررسی تطبیقی رنای این دو می‌تواند از بسیاری از مضامین مشترک مورد توجه دو شاعر که در زبان مختلف در رنای اهل بیت شعر سروده‌اند، پرده بردارد و زمینه را برای پراختن به مضامین مشابه، برای پژوهشگران فراهم سازد.

بر اساس این پژوهش، محتشم به صورت اغراق‌آمیز، لحظه عبور کاروان اسرا از کنار پیکرهای مطهر شهدا را به نمایش می‌گذارد، در حالی که صدای ناله آن‌ها از همه جا به گوش می‌رسد و این صحنه حتی باعث گریه ملانکه شده است.

همچنین محتشم با تعبیر «شاه شهید ناشده مدفون» به بی‌غسل و کفن بودن بدن امام حسین(ع) اشاره و ایشان را به پادشاهی تشبیه می‌کند که غسل و کفن ندارد و هنوز دفن نشده و در واقع، در این عبارت از تناقض‌نمایی استفاده کرده است. (شاه و بی‌غسل و کفن بودن)

بر اساس پژوهش «بررسی تطبیقی رنای امام حسین(ع) در شعر شریف رضی و محتشم کاشانی»، محتشم با نوعی روحیه یاس و ناامیدی از گرفتن انتقام از قاتلان حسین، معتقد است که این انتقام فقط در روز قیامت و به وسیله اهل بیت فراهم می‌شود و با این انتقام است که عرش‌شاهی به تلاطم درمی‌آید.

«آن انتقام گر نفعادی به روز حشر با این عمل معامله دهر چون ندی آن نبی چو دست ظلم بر آورند
ارکان عرش را به تلاطم درآورند
دست عتاب حق به درآید ز آستین چون اهل بیت دست در اهل ستم زنند»
گرچه مرثیه محتشم به یک واقعه خاص برمی‌گردد اما بسیاری معتقدند که این شعر در ظرف زمان نمی‌گنجد، شعری که عصر تازه‌ای را در سرایش مرثیه‌های مذهبی ایجاد کرد.

فرهنگ و هنر

فرهنگی که عاشورا را جهانی کرد

ویژه ایران در روزهای نهم محرم (تاسوعای حسینی) و دهم محرم (عاشورای حسینی) برگزار می‌شود.
در بعضی از شهرها و روستاها در این دو روز افرادی با لباس عرب در قالب دسته‌سینه زنی به طرف قتل‌گاه یا آیین خیمه سوزان می‌روند. بر اساس مستندات موجود دسته عزاداری عرب با اشعار مخصوص، لباس منحصr بفر د با سینه‌زنی چندین دهه پیش در اقصی نقاط ایران، به‌ویژه مناطقی که برداران عرب حضور دارند، آغاز شده و کماکان ادامه دارد. پوشش دسته عرب به نحوی است که با بستن شالی به سر و پوشیدن پارچه‌ای نازک به صورت و یک عبای عربی به‌طوری‌که شناخته نشوند اقدام به سینه‌زنی می‌کنند.

در صبح روز عاشورا همه دسته‌جات عزاداری به‌صورت منسجم از هیات‌ها حرکت کرده و وارد حسینیه‌ها و مساجد می‌شوند و تا نزدیک اذان ظهر به عزاداری می‌پردازند. با رسیدن به نماز ظهر عاشورا در بسیاری از شهرهای ایران، سیل عظیمی‌از عزاداران حسینی نماز ظهر عاشورا را برپا کرده و سپس آیین سنتی نخل گردانی برگزار خواهد شد. نخلی که هر سال بر روی دستان عزاداران گردانده می‌شود بر طبق رسمی کهن است که خود طی مراسم ویژه‌ای آماده می‌شود.

فرهنگ نخل گردانی از دیرباز معرف تابوت امام حسین (ع) است که بر دستان سوگواران و عزاداران حمل می‌شود. نخل هفت دور در فضای حسینیه‌ها روی دستان عزاداران می‌گردد و پس از پایان مراسم نخل گردانی، سینه‌زنی و ذکر مصیبت با شکوه و حال و هوای خاصی برگزار می‌شود. در واقع نخل گردانی نقطه اوج عزاداری و احساس عزا و ماتم است که از پیر و جوان خردسال و بزرگسال در ظهر عاشورا گرد هم می‌آورد. نخل نیز نمادی از تابوتی است که از بهشت برای امام حسین (ع) فرستاده شد و آن هم به وسیله پارچه‌های رنگی تزئین شده توسط چند نفر حمل می‌شود و این تنها بخشی از عظمت و حقیقتی است که امروز در جهان گسترانیده شده تا همه عالم را برای هدفی مشخص گرد هم آورد و درپیکه نگاه انسان‌ها را در زاویه حقیقت استوار سازد.»

به‌عنوان مثال اگر بخوایم برخی مراسم و آئین‌های مذهبی در شهرهای ایران را برشماریم، می‌توانیم تفسیری از این میراث معنوی منحصr به‌فرد شیعی – ایرانی مطرح کنیم. مطابق پژوهش‌ها در بسیاری از شهرها و روستاها، مراسم دسته سوگاری غروب روز سیزدهم که اصطلاحاً سوم امام نام دارد نیز از قدیم الایام برگزار می‌شده است. در غروب این روز جماعتی در قالب قوم بنی اسد به نشانه دفن نمادین اجساد شهدای کربلا را در حال حمل چوب و سنگ در قالب دسته عزاداری تشییع می‌کنند. در گذشته یک هفته قبل از محرم کودکان در حالی که علم امام حسین را در دست داشتند یا حسین گویان به خانه تک تک اهالی محل رفته و از صاحب‌خانه‌ها نخ، سوزن، پارچه و پول می‌گرفتند که این آئین در بسیاری از روستاها نیز رواج داشته است. با وسایل آوری‌شده چادر دوخته و باقی‌مانده پول‌ها را خرج ایام محرم در تکیه خود می‌کردند. اهالی محل و هیئت امناهای تکایا و حسینیه‌ها نیز چند روز مانده به محرم چادر بزرگی را روی حسینیه و تکایا می‌پوشانند که این کار به معنی برپایی خیمه‌گاه امام حسین (ع) بود.

از دیگر مراسمی که به صورت ویژه و خاص در روزهای تاسوعا و عاشورا برگزار می‌شود، مراسم خیمه‌سوزان (برپا کردن خیمه‌های کاروان امام حسین (ع) و آتش زدن خیمه‌ها و حرکت کاروان اسرا به صورت نمادین همزمان با حرکت کاروان اسرای صحرای کربلا) است که با حضور جمع کثیری از مردم و علاقه‌مندان به اهل بیت (ع) برگزار می‌شود. تمامی هیئت‌های مذهبی شهرها و روستاها در روز تاسوعا و عاشورا در محلی که خیمه‌های نمادین ایامید.. الحسین (ع) برپا شده به صورت متمرکز حضور یافته و با تشکیل دایره‌هایی موازی و با نظم بسیار خاص به سینه‌زنی و زنجیرزنی پرداخته و با تعزیه‌خوانی خیمه‌های واقعه عاشورا را به صورت نمادین آتش زده (با مدت صدای طبل و سنج خیمه‌ها آتش زده می‌شود) و با پرواز کبوتران بر بالای خیمه‌های سوخته، احساسی پر از غم و شوری وصف‌ناشدنی در عزاداری سرور شهیدان امام حسین(ع) در میان مردم ایجاد می‌شود.

دسته‌های عزاداری نیز به‌عنوان یکی از آئین‌های محرمی

از جهاتی به مهم‌ترین میراث معنوی ما ایرانیان به شکل دیگری پرداخت و به معرفی برخی از این آئین‌های معنوی و زیبای محرم و عاشورا پرداخت. بسیاری از این آئین‌ها در ایران قدمتی برابر با ۳۰۰ سال یا حتی بیشتر داشته و مضی دیگری تا‌دوران صدر اسلام گذرگاهی در تاریخ دارند.

همه ساله با فرارسیدن ماه محرم مردم روستاها و شهرها با سیاه‌پوش کردن محله‌ها، تکایا، حسینیه‌ها و برپا کردن خیمه‌ها خود را برای عزاداری محرم آماده می‌کنند. از روزهای اول دهه ماه محرم مجالس روضه‌خوانی در تکایا در سه نوبت صبح، عصر و شب برقرار است. از جمله اولین اقداماتی که مردم در اقصی نقاط ایران در دهه نخست محرم انجام می‌دهند، تزئین کردن نخل با تصاویری از واقعه عاشورا و شهدا یا پوششی از رنگ مشک‌ی یا سبز است. نخل در تکایای امام حسین (ع) در آیین نخل گردانی روز عاشورا در حالی که مردم به سر و سینه خود می‌زنند، اوج ارادت ایرانیان به سرور و سالار شهیدان است.

همچنین در روز تاسوعا و عاشورا مراسم آتش زدن خیمه‌ها به یاد سوختن خیمه‌های اباعبدل.. الحسین(ع) و خاندان و اصحابش هر بیننده‌ای را متاثر خواهد کرد. از میان هیات‌ها و دسته‌جات عزاداری به‌صورت زنجیرزنی و سینه‌زنی که از نظم خاصی برخوردار است، دسته‌های عزاداری در تکایای مرکزی شهرها یا بینندگان متاثر هم‌راه است.

در این ایام، مردم نذورات خود را توزیع می‌کنند که از جمله اطعام مردم در مساجد و تکایا به شکل گسترده‌ای مشهود است. مراسم تعزیه که در حقیقت نمایش مذهبی و اصیل ایرانی است در تکایا برگزار می‌شود و در آن مصیبت‌های جانسون خاندان پیامبر اکرم (ص) به شکل نوحه، روضه‌خوانی، شبیه‌سازی همراه با آوای دهل، سرنا، شبپور، سنج، نی و طبل به نمایش درمی‌آید. در ایام تاسوعا و عاشورا در میان دسته‌جات عزاداری در اکثر نقاط ایران نشانه‌هایی چون نخل، علم، علامت، زچرم، سقا، چلچراغ و... مشاهده می‌شود. پس از انجام عزاداری روز عاشورا و برپایی نماز ظهر، عزاداران در تکایا، مساجد و خانه‌ها بر سر سفره اهل بیت (ع) با طعام نذری پذیرایی می‌شوند. پخت غذای نذری و تقسیم آن بین اهالی هر محله از دیگر آداب این ایام است.

انتشار فراخوان سوگواره

«عاشورا تا اربعین» به همت انجمن

قصه گویی خوزستان

مدیرکل کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان خوزستان از انتشار فراخوان سوگواره «عاشورا تا اربعین» به همت انجمن قصه گویی کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شمال استان خبر داد.

به گزارش باشگاه خبرنگاران جوان اهواز، وحید کیانی مدیرکل کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان خوزستان گفت: با اعلام دبیرخانه سوگواره «عاشورا تا اربعین»، کودکان و نوجوانان ۵ تا ۱۷ سال سراسر کشور می‌توانند با ارائه یک فیلم حداکثر ۴ دقیقه‌ای قصه گویی با موضوع عاشورا و اربعین حسینی در این رویداد شرکت کنند.

او افزود: علاقمندان باید فیلم قصه گویی خود را به‌صورت افقی ضبط کرده و به این

ماه محرم و عزاداری برای امام حسین (ع) و یاران شهیدش در کربلا با آئین‌های زیادی همراه است.

به گزارش ایستنا، هانی رستگاران پژوهشگر و محقق فرهنگ عامه در یادداشتی که در اختیار ایستنا قرار داده «فرهنگ جهانی عاشورا» را این‌طور توصیف می‌کند:

«جهان در طول قرون و اعصار متعددی، پیوسته با رویدادها و اتفاقات فراوان و جانکاهی مواجه بوده که همواره تأثیرات این رویدادها بر انسان‌ها و نسل بشر باقی مانده است. بسیاری از وقایع و رخدادها در طول تاریخ جهان، منتج به بروز و ظهور مکاتب و گرایش‌های سیاسی و اجتماعی گروه‌های مردمی و حاکمیت در معنای مدیریت جوامع شد که تا امروز این رویه حکمرانی به‌انحاء مختلف ادامه دارد و ملت‌ها را زیر سیطره منویات دنیوی و امیال مادی خود قرار داده است.

اما در جهان امروز با ایجاد راه‌های ارتباطی و پهنه وسیعی از تبادل اطلاعات و ارتباطات مابین انسان‌ها، کنترل و تحمیق جوامع بشری دیگر به مانند سابق، امر ساده و ناشی از پروپاگاندا یک‌جانبه تبلیغاتی نیست و در مفهوم و تعبیر آن تغییرات و تفاوت‌های شگرفی رخ داده است. مردم‌دوران حاضر با شناختی که از دنیای مادی‌گرایانه و مکانی نظیر اومانسیم بی‌خدا، جنبش‌های پرودنی آنارشینی و امپریالیسم سرمایه داری به مرور به‌دست آورده‌اند، دیگر علاقه‌ای به بازی در این حلقه باطل نداشته و به دنبال یافتن طریقتی جدید از میان انبوهی از هجمه‌های رسانه‌ای و تبلیغ یک‌طرفه صاحبان قدرت و ثروت مبتنی بر عدالت‌طلبی، آزادی‌خواهی و رهایی از بند سیطره سیاست‌های زورگویی و ظالمانه‌ای هستند که آن را‌در معنویتی عمیق و به دور از امیال دنیوی جست‌وجو می‌کنند.

شاید اینک بتوان مفهوم و درکی درست از حرکت عظیم مردم در رسیدن به این آرمان تاریخی را با فرهنگ عاشورا و تأثیر آن بر تحول تاریخ جهان به‌منصفه ظهور گذشت و بر این باور بود که آنروز امروز جمع کثیری از ملت‌ها دنبال می‌کنند، تعریف واقعه‌ای است که قریب به ۱۴۰۰ سال پیش در کربلا رخ داد.

واقعه‌ای که ندای آزادی‌خواهی و ظلم‌ستیزی انسان‌هایی پاک، از دل تاریخ را گواهی می‌دهد و حقانیتی که در یک روز و در یک لحظه بر همگان روشن و حجت شد. هنوز بسیاری از ابعاد این جنبش جهانی برای صاحبان اندیشه و نظریه‌پردازان سطح اول دنیا سوالات زیادی را ایجاد می‌کند که این ساختار شکنی و مبارزه حق علیه باطل در دورانی که جبهه ظلم و جور بر مسند سلطه‌ها، چگونگی و با چه شجاعتی شکل می‌گیرد و معادلات را برهم می‌ریزد.

این نه فقط یک اتفاق، بلکه یک فرهنگ جهانی است که متشکل از همه زیبایی‌ها، بنیادهای فکری قوی و معرفتی زایدالوصف است؛ معرفتی که هر انسانی از درک آن عاجز و فقط آنکه ذوب در معبودش است آن را درک می‌کند. حسین از نشان دلا که می‌توان پیام خود را حتی با خون خود با عزیزترین داشته‌ها، یعنی جان، برای قرن‌ها به عالمیان برسانیم که ظلم پایدار نیست و روزی آزادی‌خواهی و عدالت در این پهنه گیتی گسترانیده خواهد شد.

مهم‌باور بر این مبانی و اعتقاد راستین بر معنویت دل‌های پاک مردمانی است که بر پایه امید و آرمان زنده‌اند و زندگی سیری می‌کنند و این خود ارزشی است بی حد و انتها. این همان آرمان‌اند و میهنیگی ملت‌ها و انسان‌هاست که آرزوی آزادیگی و برخاستن علیه قدرت‌ها، مدیریت‌های بی‌هویت و غریب با اولویت‌بخشی به انسان و ذات اقدس الهی را سرلوحه خود قرار داده و با بهره‌گیری از تعالیم فرهنگ عاشورا و جنبش عدالت‌طلبی برخاسته از عمق وجودی آن، به کثرت‌گرایی و مدیریت مردم بر مردم روی آورند. اما ارزش‌های محرم و عاشورا در همین جا خلاصه نمی‌شود. با آنکه امسال با محدودیت‌های موجود، امکان برگزاری بسیاری از آئین‌ها و مناسک معنوی مرتبط با عاشورا و سوگواری برای شهدا، اهل جنت همانند سال‌های گذشته وجود ندارد؛ می‌توان

معرفی کتاب:

کدام مقتل بر اساس روایات صحیح ائمه نوشته شده است؟

«مقتل روای امام حسین(ع)» که ترجمه‌ای از کتاب «المقتل الحسینی (ع) المأثور» اثر آیت ـ. مروجی طبسی است که در آن به بیان شهادت حضرت سیدالشهدا صرفاً با تکیه بر روایات صحیح ائمه پرداخته شده است.

به گزارش مهر، عموم علمای دین، محققان و پژوهشگران همیشه به انحرافات در متون و عزاداری‌های مرتبط با حضرت سیدالشهدا(ع) اشاره کرده و مردم را از آن برحذر داشته‌اند. بر این اساس یکی ازغدغه‌های مردم مطالعه کتاب‌های مفیدی است که فاقد هرگونه تحریف باشند. مقتل‌های بسیاری با تحریف همراه بوده‌اند که البته این تحریف‌ها شاید عمدی نبوده باشد و آنچه را که ما امروزه به عنوان تحریف می‌شناسیم شاید صرفاً به دلیل ذوق ادبی نویسنده به متن ریا پیدا کرده باشد.

شاید یکی از راه‌ها برای رسیدن به روایتی صحیح از حادثه جانگداز روز عاشورا غور در منابع و احادیث باشد که از ائمه معصومین به ما رسیده است. این کاری است که آیت‌الله محمدجواد مروجی طبسی در کتاب «المقتل الحسینی (ع) المأثور: عرض روایتی لاحداث کربلا علی لسان المعصومین (ع)» انجام داده است. این کتاب مقتل امام حسین (ع) است با استفاده از روایات صحیح ائمه معصومین (ع). این کتاب در قم و لبنان به زبان عربی منتشر شد. نسخه منتشر شده در قم تاریخ چاپ ۱۳۸۵ را با خود دارد.

ترجمه فارسی این کتاب با عنوان «مقتل روایای امام حسین (ع)» به سال ۱۳۹۴ با ترجمه محمد صفری از سوی انتشارات آرام دل با شمارگان هزار نسخه، ۴۴۶ صفحه و بهای ۲۰ هزار تومان در دست مخاطبان قرار گرفت. چاپ دوم این ترجمه به سال ۹۶ با شمارگان هزار نسخه و بهای ۲۵ هزار تومان در دسترس مخاطبان قرار گرفت.

کتاب ۶ فصل دارد که عناوین به ترتیب از این قرار است: «سیره معصومین در عزای سیدالشهدا» «خبرهای غیبی رسول خدا و عترت طاهره درباره شهادت امام حسین»، «حوادث کربلا به روایت معصومین»، «حوادث بعد از شهادت»، «اهل بیت در کوفه و شام»، «اهل بیت در مدینه منوره». آیتـ.ا. مروجی طبسی در نگارش این کتاب هیچگاه از چارچوب روایات ائمه معصومین و اهل‌بیت‌خارج نشده و ذکر همه حوادث مستند است به روایت با روایت‌هایی از ائمه متأسفانه بیشتر در تاریخ شیعه مقتلی که مستند به روایات اصل بیت باشند، کار نشده است.